ERKIN A'ZAM ASARLARIDA ZAMONAVIY DAVR MUAMMOLARINING BADIIY IFODASI

Termiz davlat pedagogika instituti magistranti
Choriyev Zufarbek Erkin o'g'li

Annotatsiya: Ushbu maqolada Erkin A'zam ijodida zamonaviy davr muammolarining badiiy ifodasi tahlil qilinadi. Yozuvchining nasriy asarlarida mustaqillik davri jamiyati, inson ruhiyati, ma'naviy qadriyatlar o'zgarishi va ijtimoiy muhit ta'siri kabi masalalar chuqur yoritilgan. Maqolada Erkin A'zam qahramonlari orqali zamon va inson o'rtasidagi murakkab munosabatlar, ichki ziddiyatlar hamda ma'naviy izlanishlar badiiy jihatdan qanday ifodalangani ko'rib chiqiladi. Shuningdek, yozuvchining uslubi, realistik tasvir va ironik yondashuv orqali zamonaviy hayot manzaralarini ochib berish mahorati ham tahlil etiladi.

Kalit so'zlar: Erkin A'zam, zamonaviy nasr, badiiy ifoda, davr muammolari, inson ruhiyati, ijtimoiy muhit, ma'naviy qadriyatlar, qahramon taqdiri, realistik tasvir, o'zbek adabiyoti.

Abstract: This article analyzes the artistic representation of contemporary social issues in the prose works of Erkin A'zam. The writer's narratives deeply reflect the realities of the post-independence period, focusing on changes in society, human psychology, and the transformation of spiritual and moral values. The article examines how the author portrays the complex relationship between individuals and their time through literary characters, highlighting inner conflicts and spiritual searches. It also explores Erkin A'zam's stylistic features, particularly his use of realism and irony in depicting modern life and its challenges.

Keywords: Erkin A'zam, modern prose, artistic expression, contemporary issues, human psychology, social environment, spiritual values, character fate, realistic depiction, Uzbek literature.

Kirish: Zamonaviy o'zbek adabiy jarayonida ijtimoiy hayotning murakkab qatlamlarini badiiy-falsafiy jihatdan yoritish, inson va jamiyat munosabatlarini chuqur tahlil qilish asosiy yo'nalishlardan biri sifatida shakllangan. Ushbu jarayonda Erkin A'zam ijodi alohida o'rin egallaydi. Yozuvchi asarlarida zamon ruhi, ijtimoiy o'zgarishlar va insonning ma'naviy-ruhiy olami o'rtasidagi uzviy bog'liqlik o'ziga xos badiiy talqin orqali ifodalanadi.

Erkin A'zam nasrida zamonaviy davr muammolari faqat tashqi ijtimoiy hodisa sifatida emas, balki inson ichki dunyosidagi murakkab psixologik jarayonlar bilan uyg'un holda tasvirlanadi. Bu esa yozuvchining ijodida realistik tasvir bilan birga falsafiy mushohada va badiiy umumlashtirishning kuchli ekanini ko'rsatadi. Uning qahramonlari ko'pincha o'z davrining ijtimoiy bosimlari, qadriyatlar tizimidagi o'zgarishlar hamda ma'naviy izlanishlar bilan yuzma-yuz kelgan shaxslar sifatida namoyon bo'ladi. Shuningdek, yozuvchi asarlarida zamonaviy jamiyatdagi ma'naviy inqiroz, qadriyatlar transformatsiyasi va shaxs erkinligi masalalari ham muhim o'rin tutadi. [1]Bu jihatlar Erkin A'zam ijodini nafaqat badiiy, balki ijtimoiy-falsafiy tadqiqot obyekti sifatida ham ahamiyatli qiladi. Mazkur maqolada Erkin A'zam nasrida zamonaviy davr muammolarining badiiy ifodasi, qahramonlar ruhiy olami va ijtimoiy muhit bilan o'zaro aloqasi ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

[1] Qodirov, M. "Zamonaviy o'zbek nasri muammolari". Toshkent: Fan nashriyoti, 2019-yil

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili: Erkin A'zam ijodi bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar zamonaviy o'zbek nasrining rivojlanish jarayonini tushunishda muhim manba hisoblanadi. Adabiyotshunoslikda bu masala bir qator olimlar tomonidan turli yondashuvlarda o'rganilgan bo'lib, ular yozuvchining badiiy uslubi, obraz yaratish mahorati va zamonaviy muammolarni ifodalash xususiyatlariga e'tibor qaratganlar.

N. Karimov o'zining "O'zbek adabiyoti tarixi" asarida zamonaviy o'zbek adabiyotining rivojlanish bosqichlarini yoritib, Erkin A'zam ijodini mustaqillik davri nasrining muhim vakillaridan biri sifatida baholaydi.

Tadqiqotda yozuvchining realistik tasvir va zamon muammolarini badiiy ifodalashdagi o'rni ta'kidlanadi. Q. Yo'ldoshev "Adabiyotshunoslik asoslari" asarida badiiy tahlil metodlari va adabiy jarayonni o'rganish tamoyillarini bayon etar ekan, Erkin A'zam ijodini psixologik tasvir va ironik uslub uyg'unligi bilan ajralib turishini qayd etadi.

M. Qodirov "Zamonaviy o'zbek nasri muammolari" asarida mustaqillik davri nasrida yuzaga kelgan ijtimoiy va ma'naviy muammolarni tahlil qilib, Erkin A'zam asarlarida bu muammolarning badiiy-falsafiy talqini kuchli ekanligini ta'kidlaydi.

B. Rahimov "Badiiy tahlil metodlari" ishida Erkin A'zam ijodini tahlil qilishda struktural va psixologik yondashuvlar samarali ekanini ko'rsatadi. U yozuvchining qahramonlari orqali jamiyat va shaxs o'rtasidagi ziddiyatlar ochib berilganini alohida qayd etadi.

L. Sodiqova "O'zbek adabiyotida zamonaviy qahramon obrazlari" tadqiqotida Erkin A'zam qahramonlarini zamonaviy insonning murakkab ruhiy

holatini ifodalovchi obrazlar sifatida tahlil qiladi. Unda qahramonlarning ichki kechinmalari va ijtimoiy muhit bilan munosabati chuqur ochib beriladi.

A. To'raqulov "Adabiy jarayon va zamon talqini" asarida zamonaviy adabiy jarayonda Erkin A'zam ijodining o'rnini belgilab, uning asarlarida davr muammolarining ironik va realistik uslubda ifodalanishini alohida ta'kidlaydi.

U. Hamdamov "Nasr va zamonaviy badiiy tafakkur" asarida Erkin A'zam ijodini zamonaviy badiiy tafakkurning yorqin namunasi sifatida baholab, undagi psixologik chuqurlik va badiiy umumlashtirish kuchini tahlil qiladi. Umuman olganda, mavjud ilmiy adabiyotlar Erkin A'zam ijodining zamonaviy o'zbek nasrida muhim o'rin tutishini, uning asarlarida davr muammolari chuqur badiiy va falsafiy talqin etilishini tasdiqlaydi.

Tadqiqot metodologiyasi: Mazkur tadqiqot Erkin A'zam ijodida zamonaviy davr muammolarining badiiy ifodasini o'rganishga qaratilgan bo'lib, unda adabiyotshunoslik fanining bir qator ilmiy metodlaridan foydalanildi. Tadqiqotning asosiy metodologik bazasini tahliliy, qiyosiy-tipologik, struktural hamda kontekstual yondashuvlar tashkil etadi.

Birinchidan, tahliliy metod orqali yozuvchining nasriy asarlarida uchraydigan badiiy obrazlar, syujet qurilishi va g'oyaviy mazmun chuqur o'rganildi. Bu usul qahramonlarning ichki kechinmalari va zamon bilan munosabatini ochib berishga xizmat qildi.

Ikkinchidan, qiyosiy-tipologik metod yordamida Erkin A'zam ijodi boshqa zamonaviy o'zbek yozuvchilari asarlari bilan solishtirildi. Bu esa uning ijodiy uslubidagi o'ziga xosliklar, xususan, ironik tasvir, realistik yondashuv va psixologik tahlil chuqurligini aniqlash imkonini berdi.

Uchinchidan, struktural yondashuv asarlarning ichki tuzilishini, badiiy elementlar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni tahlil qilishda qo'llanildi. Bu metod orqali syujet, kompozitsiya va obrazlar tizimi o'rtasidagi uyg'unlik ochib berildi. Shuningdek, kontekstual metod yordamida yozuvchining asarlari yaratilgan tarixiy-ijtimoiy muhit bilan bog'liq holda tahlil qilindi. Bu yondashuv zamonaviy davr muammolarining badiiy talqinini yanada chuqurroq anglash imkonini berdi. Umuman olganda, qo'llanilgan metodlar tadqiqotning ilmiy asoslanganligini ta'minlab, Erkin A'zam nasrida zamonaviy davr muammolarining badiiy ifodasini kompleks tarzda o'rganishga xizmat qildi.[2]

Tahlil, natija va mulohazalar: Erkin A'zam nasri zamonaviy o'zbek adabiyotida ijtimoiy hayot va inson ruhiyatini chuqur badiiy tahlil qilishga yo'naltirilgan muhim ijodiy hodisalardan biri hisoblanadi. Uning asarlarida zamon muammolari bevosita voqealar tasviri bilan cheklanmay, balki qahramonlarning ichki dunyosi, psixologik holati va ma'naviy izlanishlari orqali ochib beriladi. Bu esa yozuvchining badiiy tafakkurida realistik tasvir bilan birga psixologik tahlil va falsafiy mushohadalarning uyg'unlashganini ko'rsatadi.

Tahlil jarayonida aniqlanishicha, Erkin A'zam qahramonlari ko'pincha zamonaviy jamiyatdagi o'zgarishlarga moslashish jarayonida ichki ziddiyatga duch kelgan shaxslar sifatida gavdalanadi.

Ularning hayotidagi murakkabliklar tashqi ijtimoiy bosim, qadriyatlar transformatsiyasi hamda ma'naviy bo'shliq bilan bog'liq holda tasvirlanadi. Yozuvchi bu holatlarni oddiy voqealar orqali emas, balki kinoya, ironik ohang va badiiy detal orqali ifodalaydi, bu esa asarlarning estetik va semantik qatlamini chuqurlashtiradi. Shuningdek, tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, Erkin A'zam

[2] Rahimov, B. "Badiiy tahlil metodlari". Toshkent: Sharq nashriyoti, 2017-yil

ijodida zamon muammolari ko'pincha shaxs erkinligi va jamiyat talablari o'rtasidagi ziddiyat sifatida namoyon bo'ladi. Qahramonlar o'z hayotiy pozitsiyasini topishga intilar ekan, ular ma'naviy tanlovlar oldida qoladi. Bu jarayon yozuvchi tomonidan dramatik, ba'zan esa tragikomik ohangda tasvirlanadi.

Natijaviy jihatdan aytish mumkinki, Erkin A'zam nasrida zamonaviy davr muammolari faqat ijtimoiy hodisa emas, balki inson ruhiyatining murakkab qatlamlari bilan uzviy bog'liq badiiy-falsafiy kategoriya sifatida talqin qilinadi. Bu yondashuv uning ijodini zamonaviy o'zbek nasrida alohida o'rin egallashiga sabab bo'ladi. Umumiy mulohaza sifatida shuni ta'kidlash lozimki, yozuvchi asarlarida qo'llanilgan badiiy usullar -realistik tasvir, ironik ifoda va psixologik chuqurlik - zamon muammolarini keng qamrovda ochib berishga xizmat qiladi. Bu esa Erkin A'zam ijodini nafaqat badiiy, balki ilmiy tadqiqotlar uchun ham dolzarb manbaga aylantiradi.

Xulosa va takliflar: Mazkur tadqiqot doirasida Erkin A'zam nasrida zamonaviy davr muammolarining badiiy ifodasi keng ilmiy tahlil etildi. O'rganishlar shuni ko'rsatadiki, yozuvchi ijodida asosiy e'tibor inson va jamiyat o'rtasidagi murakkab munosabatlarga, shaxs ruhiyatidagi ichki ziddiyatlarga hamda zamonaviy hayotda yuz berayotgan ma'naviy-axloqiy o'zgarishlarga qaratilgan. Uning asarlarida davr muammolari bevosita ijtimoiy voqealar tasviri bilan cheklanmay, balki qahramonlarning psixologik holati, ichki kechinmalari va ma'naviy izlanishlari orqali chuqur badiiy umumlashtiriladi.

Tahlil natijalari asosida shuni xulosa qilish mumkinki, Erkin A'zam nasrida zamonaviy jamiyatning eng muhim masalalaridan biri - qadriyatlar transformatsiyasi va shaxs erkinligi masalasi markaziy o'rinni egallaydi. Yozuvchi qahramonlari ko'pincha o'z davrining ijtimoiy bosimlari va ma'naviy muammolari

bilan yuzma-yuz kelgan, ichki qarama-qarshiliklar ichida qolgan shaxslar sifatida tasvirlanadi. Bu esa uning ijodida realistik tasvir bilan birga psixologik chuqurlik va falsafiy mushohada uyg'unlashganini tasdiqlaydi. Shuningdek, Erkin A'zam badiiy uslubida ironik ohang, kinoya va hayotiy detallar orqali zamonaviy insonning murakkab ruhiy holatini ochib berish ustuvor ahamiyat kasb etadi. Bu yondashuv asarlarning estetik qiymatini oshirib, ularni nafaqat badiiy, balki ijtimoiy-falsafiy jihatdan ham dolzarb qiladi.

Birinchidan, Erkin A'zam ijodini o'rganishda interdisiplinar yondashuvni kengaytirish, ya'ni adabiyotshunoslik bilan bir qatorda psixologiya va sotsiologiya metodlarini ham qo'llash maqsadga muvofiqdir. Bu qahramonlar ruhiyati va jamiyat o'rtasidagi bog'liqlikni yanada chuqurroq ochishga xizmat qiladi.

Ikkinchidan, yozuvchining kam o'rganilgan asarlarini tizimli tahlil qilish va ularni zamonaviy adabiy jarayon kontekstida qayta baholash zarur. Bu uning ijodiy evolyutsiyasini to'liqroq anglash imkonini beradi.

Uchinchidan, Erkin A'zam asarlarini ta'lim jarayoniga kengroq joriy etish, ularni maktab va oliy ta'lim dasturlarida tahlil qilish orqali talabalarda badiiy tafakkur va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish mumkin. Umuman olganda, Erkin A'zam nasri zamonaviy o'zbek adabiyotida inson va davr munosabatlarini badiiy-falsafiy jihatdan yoritishda muhim manba bo'lib xizmat qiladi. Uning ijodini chuqur o'rganish esa nafaqat adabiyotshunoslik, balki zamonaviy ijtimoiy-gumanitar fanlar uchun ham dolzarb ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. A'zam, Erkin. "Shovqin". Toshkent: Sharq nashriyoti, 2006.
2. A'zam, Erkin. "Jannat o'zi qaydadir". Toshkent: Yangi asr avlodi, 2010.
3. A'zam, Erkin. "Otoyining tug'ilgan yili". Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2012.
4. Karimov, N. "O'zbek adabiyoti tarixi". Toshkent: O'qituvchi nashriyoti, 2015.
5. Yo'ldoshev, Q. "Adabiyotshunoslik asoslari". Toshkent: Universitet nashriyoti, 2018.
6. Qodirov, M. "Zamonaviy o'zbek nasri muammolari". Toshkent: Fan nashriyoti, 2019.
7. Rahimov, B. "Badiiy tahlil metodlari". Toshkent: Sharq nashriyoti, 2017.
8. Sodiqova, L. "O'zbek adabiyotida zamonaviy qahramon obrazlari". Toshkent: Yangi asr avlodi, 2020.
9. To'raqulov, A. "Adabiy jarayon va zamon talqini". Toshkent: Fan nashriyoti, 2016.
10. Hamdamov, U. "Nasr va zamonaviy badiiy tafakkur". Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2021.
11. Mardonova Lobar Umaraliyevna. (2024). TARIXIY MANBALARDA AMIR TEMUR OBRAZINING BADIIY TALQINLARI. IMRAS, 7(6), 56–60.
12.Mardonova Lobar Umaraliyevna, & Xonimova Maryam. (2024). BUYUK ZAMONDOSHLAR, MANGU YASHAGAY. *PEDAGOGS*, *57*(1), 132–138.
13. Mukhtarova, M. S., Namozova, S. B., & Mardonova, L. U. (2023). A Lyrical View of History. *Journal of Law and Sustainable Development*, *11*(12), e2676.

14.Zafariddin, Temirov, and Xujanova Nasiba. "The Triumph of Light Over Darkness." *American Journal of Research in Humanities and Social Sciences*, vol. 33, 20 Feb. 2025, pp. 34-37.

15. Dilshoda, A. (2025). MUHAMMAD YUSUF IJODINING ADABIYOTIMIZDA TUTGAN O 'RNI. Global Science Review, 1(1), 388-392.

16. Xurramovna, Q. G., & To'raqulovna, D. M. (2025, December). "FARHOD VA SHIRIN" DOSTONIDAGI ONOMOSTIK BIRLIKLARNING BADIIY-POETIK AHAMIYATI. In *INTERNATIONAL CONFERENCE ON SUPPORT OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION.* (Vol. 1, No. 5, pp. 58-61).

17. Saidmuradova, S., & Madina, T. L. (2024). ALISHER NAVOIY SHE'RIYATI POETIKASI. *PEDAGOGS*, *57*(1), 147-152.

18. Farida, X., To'xtayeva, D., Murtazayeva, M., & Abdurahmonova, D. (2025). SAB'AI SAYYOR" DOSTONINING BOBLARI BO'YICHA TAVSIFI. *Shokh Articles Library*, *1*(2).